

‘Wie waren die *jonge*

De Bosnische theaterregisseur
Tea Tupajić.

De internationaal vermaarde Bosnische theaterregisseur Tea Tupajić (33) maakt samen met Dutchbat 3-veteranen de theatervoorstelling *Dark Numbers*. Olaf Nijeboer (44) is een van de veteranen die op het podium zal staan: “De afgelopen 25 jaar is veel gezegd over Dutchbat 3 en Srebrenica, maar vooral door anderen. Dit is de kans om ons éigen verhaal te vertellen.”

Door: Anne Salomons
Foto: Nikola Zelmanovic

“**V**ier jaar geleden vroeg een theatertechnicus mij waar ik vandaan kwam. Toen ik zei ‘Bosnië’, reageerde hij met ‘*I’m so sorry*’. Ik was ontzettend verbaasd, leefde dat hier in Nederland dan nog, de oorlog in Bosnië?” Tea Tupajić was 7 jaar en woonde in Sarajevo toen de oorlog in Bosnië uitbrak. Zij en haar familie verloren alles tijdens die oorlog. “Hoewel ze nog in leven zijn, heb ik zelfs mijn vader en moeder verloren”, vertelt zij. “Oorlog verandert je leven fundamenteel en voor altijd.” Tupajić wil verder niet over haar eigen geschiedenis uitwijden en benadrukt dat het theaterstuk *Dark Numbers* dat zij samen met Dutchbatters maakt niet alleen over haar verhaal gaat, maar dat ook de Dutchbat-kant wordt belicht. Het gaat bovenal over de menselijke kant van de oorlog, het feitelijke historische relaas is door de jaren heen wel afdoende verteld. Tupajić: “Omdat er tijd verstreken is, is het misschien een goed moment om niet langer over slachtofferschap, schuld of verantwoordelijkheid te spreken. Maar je af te vragen wat de oorlog heeft gedaan met de mensen zelf, wat is hun verhaal? In *Dark Numbers* wil ik juist die persoonlijke verhalen over het voetlicht brengen.”

Psychisch niet op voorbereid
Olaf Nijeboer was al eerder op uitzending geweest naar Kroatië (1992) en ging – slechts 22 jaar oud – met idealistische ideeën in januari 1995 naar Bosnië. Hij zat bij de A-compagnie, verbindingen in Simin Han. Na een paar maanden werd zijn idealisme zwaar op de proef gesteld toen Jeffrey Broere door een mortierbeschieting gedood werd. Voorheen hadden lokale strijdende partijen nog pesterig in hun richting geschoten, maar dit was de eerste gerichte aanslag

ns eigenlijk?’

op een Dutchbatter. Nijeboer: “De regels van het spel waren meteen veranderd. Mijn collega’s en vrienden raakten door de dood van Broere zo enorm geraakt dat ook hun duistere kant naar boven kwam. Ik was zelfs bang dat ze zich tegen mij zouden

niet. Veel genuanceerder. Het wordt niet zoals het publiek het graag wil horen.” Voor hem zal het een uiterst fragiele en kwetsbare aangelegenheid worden als hij voor *Dark Numbers* op het podium zijn verhaal vertelt aan het publiek. Maar hij heeft het ervoor

Tweede Wereldoorlog. Deze oorlog was zo exceptioneel. Het verhaal moet altijd verteld blijven worden.” Tupajić: “Ik heb tot nu toe alles gedaan om het mogelijk te maken dit verhaal te vertellen. En ik ga door en door, we kunnen het gewoonweg niet laten gaan.” Ietwat ongemakkelijk en bescheiden voegt zij eraan toe: “Ik heb er eerlijk gezegd ook een paar jaar mee gewacht tot ik een bekende naam was binnen de kunstwereld omdat ik vind dat dit onderwerp de grote belangrijke toneelpodia verdient en niet ergens achteraf te zien is. Meerdere grote podia zijn al geïnteresseerd. Ik hoop en ik denk dat door *Dark Numbers* de verhalen niet vergeten zullen worden. Het verhaal van de Srebrenica-genocide is belangrijk. Niet alleen voor Nederland en Bosnië, maar ook internationaal. Juist door onze persoonlijke ervaringen is het onze plicht onze verhalen met de wereld te delen, zodat een ander ‘Srebrenica’ ergens anders in de wereld, ons misschien minder snel overkomt.” ●

Het is onze plicht onze verhalen met de wereld te delen

keren. Kijk, je bent op van alles voorbereid als je op missie gaat, je maakt je testament, maar je weet niet wat het psychisch met je doet als je verschrikkelijke dingen ziet. Hoe je verandert.”

Kwetsbaar

Nijeboer keerde eerder terug van zijn missie in Bosnië omdat hij gewond was geraakt bij een beschieting van een konvooi met een antitankraket. “Er vielen twee zwaargewonden, ik was lichtgewond, maar ik moest wel terug naar Nederland vanwege mijn gescheurde trommelvlies.” Een beetje lacherig voegt hij toe: “Ik reed mee in dat konvooi omdat ik op weg was naar de compound waar ’s nachts om 3 uur een *adult movie* te zien was. Ook dat hoort erbij.” Nijeboer wilde niet weg, hij had heel sterk het gevoel dat hij zijn maten in de steek liet. Het was juist in de tijd dat VN-personeel door Serviërs gegijzeld werd en zich grote troepenconcentraties vormden. Maar hij moest terug. Nijeboer heeft door zijn ervaringen PTSS ontwikkeld, maar kan hier goed mee omgaan. Hij is bezig een eigen bedrijf op te zetten waar alleen veteranen werkzaam zullen zijn. Omdat hij wil dat mensen begrijpen hoe tegenstrijdig oorlog is en wat dat voor hem betekent, gaat hij straks ook op het toneel zijn verhaal vertellen. “Op de manier waarop het nog nooit verteld is, vanuit een intiem menselijk perspectief. Het zal niet allemaal goed of slecht zijn, juist

over. “Het is belangrijk dit te delen zodat het niet allemaal voor niets is geweest.”

Weinig levenservaring

“Het is een noodzaak”, onderstreept Tupajić. “Het is een van de meest belangrijke verhalen na de Tweede Wereldoorlog, we kunnen dit niet laten gaan.” Sinds 2016 is zij al druk bezig dit project op touw te zetten. Als voorbereiding verbleef zij vier maanden in Nederland om onderzoek te doen naar wie die jonge Dutchbatters eigenlijk waren. Hoe ze waren opgegroeid, wat zagen ze op televisie als kind? “We zagen die jonge knappe blonde jongens in Bosnië met heel weinig levenservaring, die probeerden te helpen, maar hulpeloos moesten toezien hoe de oorlog niet gestopt kon worden. Veel mensen in Bosnië hadden zelfs medelijden met ze. Maar wie waren die jongens?” Voor haar onderzoek sprak Tupajić in Nederland ook met historici en rechters van het Joegoslaviëtribunaal in Den Haag. “Pas eind vorig jaar heb ik mijn eerste contacten gelegd met Dutchbat-veteranen. Het klinkt wellicht wrang, maar ik was blij dat zij nog steeds aan Bosnië dachten en er zelfs last van hadden. Het gaf mij hoop omdat ik altijd had gedacht dat het niemand meer iets kon schelen.”

Grote podia

“Dit hoofdstuk kan nooit afgesloten worden”, aldus Nijeboer. “Het is de grootste genocide in Europa sinds de

Dark Numbers

Dark Numbers door regisseur Tea Tupajić in samenwerking met Dutchbat 3-veteranen gaat in september van dit jaar in première. Het stuk wordt geproduceerd door theater Frascati in Amsterdam. Tupajić doet graag een oproep aan Dutchbat 3-veteranen om deel te nemen aan dit project. Reacties per e-mail: ttupajic@gmail.com.

Tea Tupajić

Tea Tupajić (geboren in Sarajevo, 1984) is een professioneel theaterregisseur. Ze maakte tot nu toe onder meer de voorstellingen *Spy School* (2016); *The Disco* (2015); *By way of deception thou shalt wage war* (2015) en *La maladie de la mort* (2009). Tupajićs werk wordt internationaal getoond in theaters, festivals, galeries en in de publieke ruimte. Zij kreeg meerdere prijzen voor haar werk.